

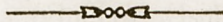
N. 1.

AUSZRA,

Laikrasztis, iszleidziamas

per

Dra. Bassanawicziu.

„Auszra“ iszeina Ragainej 20. kozno menesio formate knygutes
arkuszines in 8, turinczios 16 laksztu.

Preke: ant metu arba 12 N. 2 Mk = 1 rub.,
ant 1/2 metu arba 6 N. 1 Mk. = 50 kap.
ant 1/4 metu arba 3 N. 50 Pf. = 25 kap.

Apgarsinimai, spaustuwej „Auszros“ priinami, kasztuoja uz
kozna pusiau dalita eilute po 20 Pf. = 10 kap.

Apsistelinoti galima „Auszra“ prie wisu wok. ciec. pustu
nuo 10. majaus szio m.

Ragaincj, Kowinis 1883.

Del redakcijós atsiliepia J. Miksza* Ragainej.
Spaustuwe Albano & Kibelkós.

N. J.

AUSZRA

Leidykla "Laisvės" Kaune

per

Wisokią prową redakcija pasilaiko.

Ausra, kasmetinė sąlyga, 1914 m. sausio mėn. pabaigoje
išleista 10, turinčių 10 lapų.
Kaina: kasmetinė 12 N. 20 Pf. — 1 rub.
Kaina: kasmetinė 12 N. 1 Pf. — 40 kop.
Kaina: kasmetinė 12 N. 50 Pf. — 12 kop.

Leidykla "Laisvės" Kaune, platinoma, kasmetinė sąlyga
išleista 10, turinčių 10 lapų.

Leidykla "Laisvės" Kaune, kasmetinė sąlyga
išleista 10, turinčių 10 lapų.

Leidykla "Laisvės" Kaune, 1914 m. sausio mėn. pabaigoje
išleista 10, turinčių 10 lapų.
Kaina: kasmetinė 12 N. 20 Pf. — 1 rub.
Kaina: kasmetinė 12 N. 1 Pf. — 40 kop.
Kaina: kasmetinė 12 N. 50 Pf. — 12 kop.

Priekalba.

Homines historiarum ignari semper sunt pueri.
Žmonės nusidawimų nepazinstantieji vis yra vaikai.

Jau trisdesimt ir penki metai praejo nuog to laiko, kada atsirado pirmas lietuviškas laikraštis. Jei mes tą kelių metų tarpą sulyginame su ilgomis eilėmis metų, kuomet mūsų tauta (gimė) visoje wargais ir sunkenybėmis prispausta, negalėjo ne mislyti apie sawo alpstancios dwases atgaiwinimą ir dwasiszką peną, tie praszokusieji trisdesimt ir penki metai pasirodys mums kaip wakarykszte diena! Per ilgus tuos amžius mūsų gimė teip buvo paniekinta ir prispausta, jog už tiesą dywitis reikia, kad tik per wieszpatiės malonę jiji iki szei dienai dar gywa liko! Senowes gady-nese apgywenus kone dwigubą žemes plotą, ji szendie taip didei wisose szalyse susimažino, jog prilygsta tiktai szeszeliui senosios mūsų Lietuwos! Tas sunykimas mūsų tautos nusidawe ipaczei del to, jog daugumas Lietuwių parubežiuose su kitomis tautomis gywenančių, pasisawino per ilgus amžius swetimas kalbas. Žmonės patys neiszmire drauge su iszmirimu tose szalise lietuviškos kalbos — jie liko, tik priemę kitą, swetimą kalbą tapo ar Wokjeczais ar Slowenais. Teip wisi mokinti keliauninkai, kuriems teko Prusus aplankyti, sako, jogei tipas tikros Prusijos gywentojų, pagal iszweizdi ne prilygsta wokiszkam tipui, nors szios dienos Prusijos gywentojų dide dalis tik wokiszka kalba. Mes wel

gerai žinome, jog daugybė szios dienos Wokieczii Prusijoj paeina isz Lietuwiu, kurie atsižadeję nuo sawo gražiosios kalbos swetimai tautai teko. Teip lyginai einasi Lietuwoj ir kitose parubežiuose: Lietuwa pamaželiu nyksta, nes nyksta jos kalba! Suskaiityti wisas priežastis, kuriu del Lietuwa susimažino ir taip baisei sunaikinta tapo, butu dabar per ilgai. Cze mes tik tiek pamineti turime, jog rasi didžiausia priežastis to wiso pikto yra ta, kad apie Lietuwiu apszvietimą per lietuwiszką kalbą, tie, kuriems priguletu tai daryti, rupintis nesirupjna. Szendien wisi mokinti wyrai, kurie musu gywenimą ir jo sunkumą pažinsta, wienu balsu sako, jog tie musu kaimynai, po kuriu waldzia musu gimine yra, warą ant to, idant mes ne szendien, tai už metu kitu, pawirstumem ar in Wokieczius, ar wel in Słowenus (Lenkus ir Gudus). Jeigu mes dabar paklaustumem, kas per nanda butu del wokiszkystes ir slowenystes, mums atsižadejus nuog sawo numyletos kalbos lietuwiszkos ir garbiugos musu praeitines, kaimynai musu negaletu duoti mums ne iszmingingo, ne teisingo atsakymo. Juk ir mes esame tokiepat žmones, kaip ir musu kaimynai, ir norime wisomis teisibemis, prigulincziomis wisai žmogystei, lygei su musu kaimynais naudoti. Tarp tokiu teisybiu pirmutine butu ta, kad Lietuwoj Lietuwei mokslą ir apszvietimą lietuwiszkose mokslinycziose gautu. Szendie mes wisi gana gerai numanome, jog iszkalos (szuiles) su swetimomis mokslo kalbomis daugiausei Lietuwius pawerczia in swetimas ir atskiria waikelius nuog ju gymditoju. Ar ilgai dar teip duruos, negali tikrai žinoti, bet, kaip galima iszmanyti, nužiurint ant weikalu musu gadynes Lietuwiu troszkawimai ir noras ne weik dar iszipildys! . . .

Laimingesnio del Lietuwos laiko ateinant beukuriuodamj, turime mes patys rupintisi apie sawo dabarnykszczius reikalus: ką mokslinyczios nedaro, tai mes patys atlikti turime. Kuniszko maisto nestokuodamj, pirmucziausei turime rupintis apie dwasziszką szwiesą. O szis szwiesos atgabenimas yra tai didei swarbus dalykas!

To delei tegul bus garbinamas tas Lietuvos mylėtojas, kursai pirm trisdeszimt ir penkiu metu insteigdamas laikraszti „Lietuwninku Prieteliu“ pradejo rupintis apie iszplatiniama tarp broliu dwasiszkos szwiesos. Paskiau atsiradesis laiszkas, o per ilgus metus per garbinga professoriu Kurszati Karaliaucziuje iszleidziamas „Keleiwis“ platino Lietuwoj, kaip imane, dwasiszka szwiesą ir žines isz wisatinio mokslo. Pradžioje 1878 m. pradejo Klaipedoj, naujas lietuwiszkas laikrasztis „Lietuwiszka Ceitunga“ szalip „Keleiwio iszeiti, kursai 1880 m. kitam reditojui, p Eynarui, teko ir tapo „Naujuoju Keleiwiu“ pramintas. Skaitlius skaititoju su laikraszcziu skaitliumi dauginosi ir didinosi. Szie tai laikraszczei tur nuopelnus Prusu Lietuwoj per prilaikima lietuwiszkos kalbos ir per naudinguma sawo rasztu. Dar iszeina ir polytikiszkas „Konzerwatywu Draugistes Laiszkas“ Prekule. O galiausei bus nuo 1. aprilio sz. m. Ragaines mieste po p. Eynaro redymu, kursai isz „naujojo Keleiwjo“ Draugystes iszstoja, „Keleiwis“ pas knygu spaudintojus Albaną & Kibelką iszduodamas, kursai pagal jo gruntawotojo, p. professoriaus Kurszaiczio dumą ir welijima toliaus redoms taps, koktaj prie „naujojo K.“ nebgalejo nusiduoti.

Pripažindami nuopelnus tu laiszku mes cze dabar neminesime apie juju polytikiszkas pažiuras ir nuomones. Kas del Lietuvos yra arba butu naudinga, kas wel jai galetu užkenkti, apie tai kiekwienas kitoniszka supranta ir numano, ir už sawo darba gali duoti atsakima wien sawžinei sawo. Stodami in pulka sawo garbingu drangbroliu — laikraszcziu, pirmucziausei turime pasisakiti, koks musu mieris ira.

Palikdami aniems laiszkams tą triusa apie Lietuvos apszvietima per dwasiszka moksla, mes nekliudisime isz pradziu ir užrubežines polytikos. Musu laikrasztis, wiena tik kartą ant menesio iszeinas, tegul apims tą wieta, kuri dirwonais guli. . . .

Trumpai sakant, laikrasztis musu bus tik swietiszkas, ir pagal isztekliu ir pajegas musu, atgabes žines tik isz wisatinio mokslo. Tas žines suteikdami

skaititojams sawo, mes daugiausei rupinsimies iszplatininti tarp broliu žines apie sawo gimines (tautos) senowes weikalus, o teipogi apie reikalus musu, kaipo Ljetuwiu, sziose gadynese.

Kaip kiekvienas Zmogus atsimindimas wisą sawo giwenimo begi, atsiziuredamas atgalios mato ir numano, kas jis ira buwes ir kuomi tapęs, supranta, koku sawo inpatibiu delei jis tapęs toks, o ne kitoks; taip ir wisa musu gimine (tauta) turetu atminti ir pažinti praejusi laiką, kuri ira giwenus ant szios Lietuwos žemes, ir wisus laimingus ir nelaimingus atsitikimus, kurie szikiu ar tokiu budu padare musu giminę tokią, kokią szendie regime ir pawede ję tiems wargams, kuriuose mes giwename.

Jau daug szimtu metu praejo, kaip paliowe Lietuwos giedruotose padangese spindejus žwaigzdele, kuri musu tewams szwiete; tamsi, neperregima ukana apsiaute musu liaksmą senoweje žemę; wisokie wargai ir sunki, o ilga werguwe iszdilde isz atminties musu paminejimus laimingesnio ir newargingo gywenimo; užmirszome, kuomi mes senoweje buwome, ir tikt retoj jau dainoje ar pasakoje randi paminklą minawotą isz praeitines musu. . . . Liko dar kalba musu garbinga, apie kurią mes galime drąsei su mokintu wiru isztarti: „Die Sprache ist unsere Geschichte“. Szeip — wiskas pragaiszo, o ir tas musu wienutelis skarbais — kalba, teipogi niksta;

Musu tad ipatingiausias ir didziausias rupestis bus -- duoti pažinti musu broliams Lietuwoj nusidawimu senowes gazines ir weikalu musu garbingu sentewiu, kuriu darbus ir tewiszkes meilę užmirszę nežinome mes patis, kuriu tewu esame sunus bei nepoczai (anukai, wajku wajkai). Jei koźnas geras ir patogus sunus gnodoja sawo tewus ir tewu tewus, tai ir mes, Lietuwei, szios gazines turime sekti pawizdi geru sunu senowes Lietuwos; todelei pirmiu pirmiausei turime pažinti juju senowiszką giwenimą, budą, dabą ir tikibę, juju darbus ir rupesczius; nes ju giwenimą pažinę, pažinsime geriaus juos, o juos pažinę ir patis pasižinsime.

Toliaus apie darbą „Auszros“ kalbedami, turime paminėti ir tai, jog mes ne užsimirszime rinkti ir ap-
raszineti wisokius lietuwiszkus senowes paminklus ir
liekanas (kas liko), isz kuriu galima pažinti giwenimą,
buda, daba, senowiszka tikibe musu seneliu. To delei
rinkejai dainu, pasaku ir tt. paminklu pagal wertibe ir
swarbuma ras musu laikrasztije wietos sawo darbams.

Pasakodami apie praeitine senowes, mes nepralei-
sime progą nepasikalbeje su skaititojeis apie reikalus
musu tautos szioje gadineje. Naudingi wel pamokinimai
ir žines ar tai isz noturos arba prigimties mokslo, ar
tai isz ukes wedimo (agronomijos), ar tai isz waisti-
jimo (daktaristes) ir tt., ras musu „Auszroj“ wisuomet
patalpos wieta.

Pažinti placzia su myletojais musu kalbos ir su
mokinziauseis musu laiko Lietuwos wirais turedami,
mes ketiname pakwiesti juos ant darbo in musu „Auszra“;
o tikimes, jog jie meilingai priims pakwietima.

Szitus sawo pažadus iszpilditi isz gilumo szirdies
noredami, mes ne troksztam del sawes kitokio pelno
ir naudos, wienat kad musu žodzei pultu ant gražios
dirwos ir atnesztu szimteriopa dwasiszka nauda Lietu-
wai. . . . Su wieszpaties pagalba mes kiek pajegdami
ir inmanidami triusimes ir ruoszimes, tos dumos bu-
dami, jog ir musu darbas gali buti naudingas.

Kaip auszrai ausztant nyksta ant žemes nakties
tamsybe, o kad taipjau praszwistu ir Lietuwos dwase!

Toks musu trozkawimas ir noras.

Pragoj.

B.

Lietuwôs senowôs paminejimas.

Giedu dainele — sawo giesmele
Apie rupesnius, wargelius
Lietuwos kraszto; ne teip isz raszto,
Giedu senuju žodelius.

Kalnai ant kalnu, o ant tu kalnu —
Kalnai ir maži kalnelei —
Tenai Lietuwa per amžius buwo,
Kaip sako musu senelei.

Ten miszkai¹ snaude, ten meszkas gaude
Kasdien Lietuwei isz seno;
Uže, braszkejo medžei nuog wejo,
Ten kur Lietuwei gyweno.

Ant smilekalnio, ant pilekalnio
Aužuolai szwęsti kerejo
Ir tie diewaiczei, kokius Žemaičzei,
Kokius Lietuwa turejo.

Tol' už Dauguwos² kraszta Lietuwos
Smaline žeme užgawo;
Sziaurej Baltmares,³ pietuos Juodmares
Lietuwa aprubežiawo.

Kyjowas, Rusai, Liatwei ir Prusai,
Gudai ir pikti Totorei.
Lietuwa pažinę, wainiką pynę —
Lietuwius dabin padorei.

Ir labai buwo plati Lietuwa,
Daug anà žemiu ingijo! . . .
Zmones laimingi buwo turtingi,
Niekur nebuwo wergiju.

Wieni didžiunai buwo GALIUNAI,
Ant wyresnybes iszrinkti,
O kiti saldžios klause ju waldžios —
Wisi mažiukais wadinti.

— Amžei sukako, kaip senei sako,
Ir kitaip wirtu Lietuwoj:
Augo didžiunai, augo GALIUNAI,
Zmones wergijon pėkliuwo.

Swietas suspaustas, aszaroms praustas,
Prapult ant amžiu ketino.
Gawo kantrybę, meiles stiprybę
Tikybę szwentą pažino. . . .

Ažuolai griuwo, diewaiczei žuwo,
Krito ne wiena žinyczia!
Ponus užtojo, mokslo dastojo
Lietuwoj szwenta bažnyczia.

Upej szwentojoj griekus mazgojo —
Po krikšto žmones uekaftus
Skyre bažnyczia — wyrus trinyczia,
Moteris numetais baltais. . . .

Nors ponai spaude, bažnyczia glaude
Lietuwos prastus žmoneles
Po sawo sparnu, kaip tikrus tarnus,
Kaip tikras sawo aweles.

— Amžei sukako, kaip senei sako,
Lietuwoj wisaip ats'ejo:
Jos sudraskyta waldžia sukrito,
Daugeli kraujo praliejo. . . .

Miskakai iszgriuwo, medžei supuwo,
Ir nuogi laukai paliko;
Piewu žalumas, jawu brandumas,
Kasmets prapuole, isznyko.

Zmones prispausti, pradejo jausti
Dažnai ir badą ir marą —
Dievas gelbejo ir prižadejo,
Kad atsiuns laiką mums gerą.

* * *

— Štai diena auszta, naktis išlaužta
Nyksta tarp letu žmoneliu . . .
Bet koks mums žodis tiesą parodys,
Koks kelevedis wes keliu?

Nesibijokim, neeimanuokim⁵ —
Dievas, ko reikia mums, žino,
Kad bus per sunku del sawo ranku,
Mumis pagelbet ketino. . . .

1862 m.

A. B.

¹ Miskas, gire; ² Dauguwa, Duna, Dūna, upe inbeganti
in Rygos juriu intaka, priklausanczia prie Baltmariu, baltuju arba
auszrinu juriu; ³ Baltmares, auszrine; mares, jures; ⁴ GALIUNAI,
gimine Galioniu, waldonu Lietuwos; ⁵ dažnai, tankai; ⁶ eimanuoti,
dejuoti.

Lietuwiszkoji Kalba.

❶ brangi lietuwiszkoji
Szwenta kalba prigimtoji!
Už žemczyngus tu brangesne
Ir už wiską meilingesne.
Pats wieszpatis kwapu sawo
Ir atweręs žodzius tawo,
Isz balso wisprigimimo
Prie pasauliu sutwerimo.
Tu danguje karaliauji,
Liaupsint Pramžiu nepaliauji,
Skambedama tarp szwentuju

Jau nuog amžiu amžinuju,
Musu pratku gimdytojei,
Rytu žemes gywentojei,
Tawo žodžeis kalbedawo,
Pirmneng czionai atkeliawo.
Tu tukstancziu metu czesą
Praleidai kaip dienos szwiesą
Ir laimeje ir warguose,
Bet wis tuos' pacziuos rubuose.
Liudija mums tawo dainos
Giesmes, raudos, mytai seni —
Kad be jokios tu atmainos
Amžiu amžius jau gyweni.
Wersmes, upes — žemes gysłos. --
Niamuno, Dunos ir Wysłos;
Piles, kałnai. kłonei, plynės
Reiszk senas tawo supynes.
Tawo žodžeis mus seniejie
Sentewei garbingiausiejie
Garbino tewus senuosius
Ir wisus diewus sawuosius.
Ir małdomis ir giesmemis,
Tu pacziu giesmiu wersmemis
Giedodawo, dainuodawo,
Linksmindawos ir werkdawo.
Nes ir laimej ir bedoje
Irgi diewop szaukt małdoje,
Wisad, wisur tu szaunesne
Ir žodziuose gausingesne.
Tu esi tarp daugio szimtu
Kałbu swiete da garbintu
Ir seniausia ir gražiausia,
Turtingiausia ir szwelniausia.
Kiek isz juju mes pažinstam,
Nei wienoje ne iszwistam
Zodziu teip szirdingai meiliu,
Neigi isztarmeje teip dailiu:
Tews, tewelis, tewuželis,
Motinele, brotuželis,

Sunitelis, dukružėle,
Bernitužis, mergužėle.
Tawo garso skambejimą
Girdint dwasia mums perima
Lig kad kankliu waitojimai,
Lig dangiszki giedojimai.
Bet del žmogaus neteisingo
Buwai rusti ir baisinga,
Nuo wieno tik balso tawo
Neprietelei drebedawo.
Darbimetij, girioj, lauke
Tawo garsai szwelnei plaukia,
Griaudus, liudni, nuobodingi,
Arba linksmi ir juokingi.
Ar werpejos prie rateliu,
Ar skalbejas prie priudeliu
Pasakojos apie diwus,
Pabuklus giwus — negiwus.
Apie milžiniskus skarbus
Užkeiktus — ar Mildos darbus,
Jaunumenes karalaites,
Szirdingos meiles diewaites,
Kaip ję seniu seniausiuose
Buwo siuntęš diews laikuose
In Lietuwą, idant žmones
Lietu saudoron mafones. . .
Daugel kalbu jau pražuwo,
Daug suiro ir — sugriuwo;
Kitos kitaip apsirede —
Ir jaunos senas suede. . .
Jau ir tawę, senutele,
Musu brangią motinele,
Jamosios su skara maro,
Da giwą in grabą waro. . .
Tawo waikus pagadino,
Jaunas szirdis pripildino
Neprietelius neteisibems
Ir wisokiomis baisibems. . .
Jau wieni senei paware,

Kiti peike, keike, bare,
Treti suwis užsigine
Ir po kojomis pamine.
Tu paszaleis drebedama
Meldies diewop dusaudama
Už prigimties sawo waikus,
Paklidusius . . . piktus . . . paikus. . .
J. A.W. L.

Simanas Daukantas,

Lietuвос rasztininkas.

Musu mokintieji žmones moka apsakiti giwenimus rasztininku swetimu krasztu, žino gerai, ką jie parasę. tuomi tarpu giwenos musu¹ tautos (gimines), rasztininku jiems ira labai mažai žinomos. Neszneku apie tilius rasztitojus dainu ir giesmiu, bet ir paties wiskupo Woloncziausio giwenimą ir akstiną darbsztumo retas teiszgal apsakiti. Nekitaip ira ir su musu gilei mokintu, nuomoningu, labai darbszcziu Simanu Daukantu. Nerupestis mokintuju wiru apie sawo kraszto raszliawą,² užmarsztis kalbos sentewiu, iszzižadejimas tewines (tewiszkes) daleidžia nugrimzti ir szwiesiausiems musu kraszto žmonems in tamsą, in užkertę, isz kur darbszti ranka tikro Lietuwio in daug metu begali isztrankti ant eiksztės ir, per tiek metu anam rasztininkui dulkese klaksojus, welei spinduli szwiesos suteikti ir pagarbinimą sawuju.

Už tataigi noredamas wieniems paroditi, kad ira doru wiru ir tarp musu žmoniu, kitusgi ragindamas insižiureti ir insigilinti in weikalus kitu Lietuвос ir Lietuwiu miletoju, o ant galo kad inkwepti atluszusiems ir abejojantiems Lietuwiams meilę tewines, — asz pasižadejau cze labai trumpai aprasziti giweną, kanczią ir weiklumą Simano Daukanto, atidedamas ant tolesnio laiko asgarsinimą itin³ plataus raszto apie jo giweną ir weikalus.

Simanas Daukantas gimęs 28. d. spalinio menesio⁴ 1793 metuose Kiwiliu kaime, Inlaku parakwijoje, Telsziu

pawiete (wałstijoj). Paugejės jis eme lankiti mokslawietę Kalwarijoje. Po to Daukantas pastojo in Wilniaus uniwersitetą, ten tikrai jis atsidawe istorijai⁴ ir apleido⁵ uniwersitetą apturejės priewardi kandidato pilozopijos. Werta pamineti wieną atsitikimą isz gıwenos jo uniwersitete

Kaip pirmiau taip ir ant pradźios szio amźiaus Lenkai turejo didelę intekmę ant Lietuwiu; Lenku wietininkais Lietuwoje buwo kuningai katalikai, pasinere lenkiszskame tewiszskume (patrijotisme); jie tai tikejosi Lietuwius perkalbesę pasiwersti in Lenkus, priimti Lenku kalbą; to delei tai jie itin (labai) tankei ir po baźniczios sakidawo pamokslus lenkiszskai. Kaip kitur Lietuwoje buwo, teip ir dar wargiau wiko (ejo) Lietuwiams po didźiausius miestus: wisur girdejosi lenkiszka kalba, o musoji buwo kojomis sumindźiota. Wilniuje wieną kartą, kada kuningas miszias laike, meldesi baźniczioje keli musu źmones; greta ju stowejo ir Daukantas. Po misziu kuningas pasake musu źmonems nesuprantamoje kalboje pamokslą; źmonelei atidźei⁶ kuningo źodźiu iszklausę iszejo isz baźniczios, sawitarpij skundesı ant nupuolimo sawo wadowu, kad jie, źmones, nei begali girdeti sawaip sakant pamokslu, nei beturi knigu, isz kuriu galetu apsiskaititi apie daiktus reikaligus krikščionuį.

Tą sznekesi ir skundą per szali girdejės S. Daukantas. Tokie źodźei jo gerą szirdį kaip peiliu perwere. Jis pasiźadejo nuog to laiko giwenti wien tiktai delei gero sawo źmoniu, atpilditi sawo krupsztejimu ir stanga tai, ko Lietuwiu kuningai ir kiti mokinti Lietuwos waikai nedaro.

Irgi jis sawo apźadus dorai iszpilde; nes apleidęs uniwersitetą jis per wisą sawo amźiu dirbo nuoszirdźei delei Lietuwiu gero; jis nei paczios newede — kadangi jis megdawo sakiti, jo paczia esant Lietuwą, o waikais — weikalus sawo tautos.⁷ Del gero sawo źmoniu bedirbdamas, jis padejo sawo sweikatą ir mantą (turta).

Pabuwojės už rubeźiaus Wokietijoj, Prancuzijoj ir Anglijoj apsilankidamas po garsias knigines (knigi-

czias) ir jieszkodamas recziu retesniu rasztu, atsineszan-
cziu prie istorijos musu tautos, Simanas Daukantas
prarado daug turto, už tatai namon isz uszrubežes par-
wažiawęs, turejo jieszkoti duoną užsidiirbti. Taigi jis
gawo wietą Rigoje kancelerijoje kares gubernatoriaus
1825 m. In dewinerius metus jis nukilo in Petropilę ir
apsistojo prie senato. Czejis turejo daugibę darbo, nes,
trukstaut daugiui amatininku (uredininku), jis turejo,
kas dien už kelis atidirbti. Kiek tai laiko jam pra-
rijo kancelerijos bergždinei darbai.

(Dar ne wiskas).

¹ giwena, giwenimas. ² raszliawa, literatura. ³ itin, labai,
dldei. ⁴ spalnis menesis, oktoberis. ⁵ istorija, nusidawimai. ⁶ ap-
leisti, prastoti; paniekinti. ⁷ atidzei, dabotینگai. ⁸ tauta, gimine.

Aple senowes Lietuwos piles.¹

Raszo Jonas Bassanawiczius.

Tas pilims laukuos, ka nuog amziu niukro,
Krizius apsenes, ka prie kelio stukso,
Kruwa akmeniu sukriauta prie tako —
Wis giwenima Lietuwiu² apsako. . . .

Retai kuriam isz mus neteko wisam sawo giwasti-
je regeti nors sik teip wadinamą szendie pilekalni, pil-
kalni, kiti patis neregeję rasi nors girdejo esant musu
žemeje tokius kalnus. Ne wieni kalnai tur szendien
toki wardą; daugumas ira Lietuwoj ir kaimu, kurie nuo
žodžio „pile“ wardus aptureję, k. t. Pilupei, Pilupenai,
Pilekalnei, Piliunai irtt. Wienok szendien retai kursai
žino, kas tai ira pilekalnis, kas ji ir del kokios prie-
žasties supilęs. Musu gadines žmones regi juose pa-
minklą praejusiu ir senei užmirsztu kariu ir musziu;
nekuriuose wien kampuose placziosios musu Lietuwos
pasakoja, jogei szitie pilekalnei supilti per Szwedus arba
Zuwedus kariu laike su Lietuwa ir Lenkais septinio-
liktame szimtmetyje. Kiek ira tiesos szitose pasakose,
toliau paregesime ir suprasti galesime isz žodžiu gar-
bingiausio Lietuwos wiro, wiskupo Woloncziausio:

„Zmoniu pasakos apje ju pilimą per Szwedus galejo isz to kilti, jo jie (Zuwedai) ant tu kalnu, kaipo už kitus aukszesnius, sargibę pilde ir stebejos, ką darą pamuszti Zemaiczei.“

Pilkalnei arba piliu kalnai turi toki wardą nuog to, jog tenai ant tu wietu, kur jie szendien riogso, senowes gadineje buwo piles, t. i. twirtos, apkastos ir api-pipiltos wietos del apsiginimo nuog neprieteliu. Pagal wisu senowes raszitoju liudijimą Lietuwei deszimtame ir wieniuliktame szimtmetyje o dar ir paskiau netureję teip apgiwentu wietu, kaip szendien, miestais wadinamu. Giweno jie girese daugiausei wiensedžeis, ir pakolei nepriwalę su baiseis neprieteleis teriautis, netureję nei piliu arba twirtiniu. Baisios kares pirmiau su Normanais (Zuwedais) ir Mozurais, o paskiau su Wokieczeis, iszmokino Lietuwius ir piles statiti ir jose apsiginimo jieszkoti. „Pile“ arba „pilis“ paeina uuog žodžio „pilti“, ir kas nors wieną sik matęs pilekalni, tas gerai numaniti ir persiluditi galejo, jog tas kalnas aiszkei supiltas arba apipiltas ira. Grekonis arba Rimijonis tokes pat twirtines wadino „polis“; negalint ju kalboje afrasti szakni szito žodžio, reikes dumoti, jogei „polis“ teipogi paeina nuog musu žodžio „pilu, pilti“, ir kila isz tos žilosios gadies, kuomet musu gimine (tauta) ir aukszcziau paminetos gimines artimoj kaiministej Arijoj, senoj wisu musu tewiszkej, dar Azijoj giweno. Grekoniszkoji Atenuose Akrópolis, lietuwiszkai iszguldant asztri arba smaili pile, nuog to mat teip wadinas, jog buwo supilta jiji ant auksztos, smailios ir labai staczios uolos, liginai teip, kaip daugumas piliu supiltas buwo ant auksztu pakriausziuotu kalnu, ant kuriu ne lengwa turejo buti neprieteliams užkopti.

Apwážinejus daugel užsilikusiu iki szendien pilekalniu senowes Užgiriniam Trake ir isz arti in juos prisiziurejus, nebuwo galima nei užtemiti, kokiu budu ir kokiose wietose intaisiti tapo. Wisos tos wietos, kur szendien niukso musu pilekalnei, labai ira gražios ir kiekwienam patinkamos, taritum musu garbingi prosenei (sentewei, praboczei) ticzia del akies grožio jas del,

piliu iszsirinęę. Wisos jos randasi ar ant auksztu upes krantu, daubu ir daburiu, arba wel ant auksztu kalnu, ant kuriu szendien užkopęs gali apžwelgti didęę plotą musu brangiosios žemes wisokeis jawais žaliuojanti, o senoweje -- traszkaneczėmis giriomis apželusi. Musu praboczei (sentewei), isztisai, buwo girininkai; giwendami daugiausei paupeis ir paupeleis, arba trakinuose kalnuotosios dalies Lietuwos, jie ir piles sawo steige³ daugiuausei paupeis, ne tiktai del apginimo cze jau esancziu aprubes⁴ giwentoju, bet ir del to, jog buwo daug lengwiau pilę intaisiti ant upes, ežero ar daubos kranto. Tokios piles — szendien pilekalnei — guli ar santakoj tarp dwieju upiu, kur jiedwi in wiens-kitą inteka, arba wel alkunese ir wingiuose upes, kuri isz dwieju arba triju pusiu jes apsiaupdama geriausei ir smagiausei pileje susirinkusius senoweje nuog neprieteliu gine. Jei wel kur randi pilę ant daubos ir mažo upelio kranto, tai lengwai dar ir szendien gali užtemiti, jog senoweje užtwenkus tą mažą isz kalnu tekanti upelį galejei wisą daubą sklidinai pripilditi wandenim. Teip senowes Peleniu pilej, ant Aistos daubos kranto intaisitoj, szendie gali aiszkei pamatiti, toli nuog paties pilekalnio, auksztą ir platą paczioj dauboj skersą pilimą, kuri jau szendie upelis pragriauže, bet kursai senoweje, sulaikidamas wandenį, užplukdįdawo wisą daubą. Tokiu tad budu ir wanduo musu upiu: Nemuno, Szeszupes, Dubiosios ir kitu, nedaleisdamas musu neprieteliu arti prie piliu ir gilin in musu žemę, gelbejo musu seneliams su Križokais kariauti ir lengwino ju per wirsz sunkų kareiwiszką darbą Kitos piles riogsojo ant wirszaus auksztu kalnu; tokius pilekalnius dar szendie gali regeti senowes Naujojoj Pileje, dabar Rudamina wadinamoj, Klebiszkije ir t. t. Szitu piliu wolai supilti apskriczei ant wirszaus smailiu kalniu, ir tik isz wienos arba isz dwieju pusiu galima dar ir szendie užtemiti senowes duriu wietas. Wel jeigu reikejo pilę taisiti ant pailgo kalno, wolą supildawo tik skersai kalno nugaros, ir atidalįdawo tik gerą sklipą prie paties galo kalnino.

Tokius pilekalnius galima szendie matiti Kaupiszkiuose, Naujinelej ir kitur.

¹ Szitas rasztas buwo pradetas buti spaudinamas, „Lietuwiszkoj Ceitungoj“ 1882 N. 32, bet kadangi nebuwo galima toliaus spaudinti, jis cze patalpinamas. Red. ² Žodziu „Lietuwis“, „Lietuwei“ wadinu wisus lietuwiszkos kilties žmones, be jokio skirtumo, ar tai giwena Prusu Lietuwoj, ar Zemaicziuose, ar Aukstztojoj Lietuwoj, ir ar jie patis sawą wadin Lietuwininkais, Zemaiczeis, ar Auksteczeis (Aukstztoceis) arba Kalhineis. ³ steigti, gruntawoti. ⁵ aprube, kampas.

(Dar ne wiskas).

Musu knigos.

Witoloranda, giesme isz padawimu Lietuwos, lenkiskai per J. J. Kraszewskį suraszita. Lietuwiszikai iszgulde su iszreiszkimais nepaprastu žodziu J. A. W., Lietuwis. — Poznaniuje. (Kasztu dro. J. I. Kraszewskio). Spaustuwej wardu J. I. Kraszewskio (dro. W. Lebinskio) 1881. Prekis 3 m. arba 1 rubl. 50 kap., gaunama pas knigininką Županskį Poznaniuje (Posen) 320 puslapiu.

Kas Grikonams Odisseja su Ilijada, Rimijonams Enejida, Zidams senasis testamentas, krikszczionims naujasis testamentas — tai mums, kaipo Lietuwiams, szita giesme Witoloranda, pirmoji dalis anos didziosios epopejos wardu Anapielas. Tai czisti ir tikri Lietuwos padawimai, kurius drs. pilozopijos J. I. Kraszewskis isz Lietuwiu burnos surinkęs, lenkiskai suraszęs ir sawo kasztu spaudinęs. Witoloranda — szwenti ir giwi musu gimines padawimai, — wietoms taip smutna, jog raudoti gali. Mokslas joje begalinis ir kokie nuženklinimai, truputį giliaus apdumojant, del szio czeso! Lietuwos gimines tradicija, Witoloranda iszreiszkia mums sentewin musu senowiszką wiera, darba, buda. Cze gali tai matiti, jog tarp wisu teip ano kaip ir dabar-

nikszečio czeso pagonu nebuwo, nei ira gražesnio budo moraliszkuose apsiejimuose kaip pas senowes Lietuwius. -- Progalij Witoloraudos ira darodita, kur rojus gulejęs, kokią kalbą Adoms su Jewa rojuje kalbejusiu, isz kokio medžio gintaras, sakai randamiejie Baltariu pakraszczuose, tekejęs. — Witoloraudos rasztas ira labai aiszkus, litaros gražios, lotiniszkos. Nieks szes knigas nedes isz ranku kaip tik wel ir wel isz naujo skaititi, jeib insigilintu in sawo seneliu senowiszkąę tikibę, pagirtinąjį budą ir gražųjį dabą. Kožnas tai tirs skaitidamas knigas. — Welitina ira, kad kiekwienas sawo gimines szlownąę praeitinę ir gražiąę kalbą milis Lietuwis Witoloraudą įsitiektu; kad ji butu dwasiszkai suwargusiems Lietuwiams ant naudos ir ant pasistiprinojimo ju silpnosios dwases; kad ji po wisą Lietuvą iszsiplatintu ir butu pažinstama; kad įpacz abejojantiems apie lietuwiszką kalbą priduoitu mažumelį drąsos ant prisipažinimo, jog ji ira ju prigimtoji kalba; kad atszalusiuose Lietuvos waikuose uždegtu meilę delei musu garbingosios praeitines: tuomi tai atsiligitu ir rinkejo ir iszwertejo sunkioji proce, padetoji toj Witoloraudoj; tai priduoitu iszgulditojui patikrinimą, kad jo darbas nenuoprosnas ir kad kaszta ne be reikalo iszleista, o sikiu ji ir paragintu ir antridwi dali Anapieliaus isz gułditi ant musu liežuwio. Nei wienos kitos knjgos nebutu rasi tokios wertos rasti Lietuwój meilingas szirdis ir priimamos buti in kerczią lig koks milimas sweczias, kaip szii Witolorauda. — Ne wien duona juk žmogus gal giwas buti ant žemes, reikia jo dusziai n'atbutinai ir dwasiszko maisto.

Klausikit giesmes! Giesme ta isz grabo kilo!
Senu gadiniu jusu dejas jums iszgtiedos.
Ta giesme rytu žemej jus sentewius mate,
Ir ju balsu in szirdis waiku atsiliepia:
Tai giesme užgimimo, linksmibes ir musziu,
Senos supines, senu kapiniu Lietuvos.
(Isz ineigos).

M.

Jaunasis Robinzonas, pasiskaitimo knigeles, lietuviszkai suraszitos E. Radziuno, mokytojo Tuseiniuos. Klaipedoj spauditos pas Holcą bei Szerną 1883. Prekis 50 Pf. arba 30 kap.

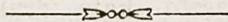
Grazus pasirodimas lietuviszkoj raszliawoj, kad ir apie wisokius wisuotinus atsitikimus isz aplinkines ir toľumo pradedama rasziti. Nes ikiszol tik giesmiu ir maldu knigomis tegalejom apsieiti. Wienok tuomi nenorim sakiti, kad szios jau butu be reikaľo arba atliktu. Teisibę sako wiens iszdawejas „waiku knigeles su abrozdeleis“ lietuviszkoj kalboj, jog waikai wos pereję abc-knigutes, tuojaus kimb in giesmiu ir maldu knigas, kur szejp kitko neira. Tuo tarpu waikai noredami atrasti knigose daiktus ir kitiems pasakotinus, o nerazdomi kartais neliuob nei toľiaus mokjtis. — Szios naujosios knigutes mums reiszka, kaip žmogus pradzioje giwenęs, kaip jo giwenimas ir wisas ukiszkas pasilaikimas dien isz dienos gerinęsi, kaip saw reikalingiausius rikus ir padarines su czesu isz prigimtinio stono in kulturą eidamas insitaisęs. — M.

Isz lietuviskos literaturos. — Lietuwei be trianksmo ir szauksmo, patilomis — diewui dekui — ruosziasi apskrei ir gatawojasi in dwasiszką kową. Sztai gawom žinę isz Warsawos, kad p. M. Dowojna-Silwestrawiczius, giwenantis Dowojnawoj pas Raseinius, rasze in redakciją Wędrowieco (keleiwo), jogei pulkelis pilologu ir miletoju praeitines ir jos papaminklu apsiemęs paraszit ir iszdrukawodint gramatiką ir žodiną lenkiszka — lietuviszką. Sako, jog ruosziasi jau aplink tą darbą apstus skaitlius toľulu wiru. Kunjgas p. Miežitawiczius (nepasakita isz kur) turjį jau gatawą žodiną (priliginantį kalbas) lietuviszkai — lietuviszkai — lenkiszka — maskoliszka, sa daugibe priežodžiū ir miniu arba mįsliu lietuviszku. Profesorius lietuviszkos literataros dwasiszkoj seminarijoj Kaune, p. Baranowskis, turi paraszitą gramatiką lietuviszkai,

apie kurią jau senei žinom. Ten pat procewojās del lietuwiškos literatūros lietuwiškai kunigas p. Jawnis. P. Dowojna - Silwestrawiczius rankiojās lietutawiszkus daiktus ir ketinās drukawodint lietuwišką kalendorių, iszleizdintą seniau per Lauriną Iwinski. Tasai Iwinski, stropus tirinetojis, palikęs po smert žodiną ir kelis kitus auksztos wertibes suraszus lietuwišskoj kalboj, esanczius ant pardawimo už labai pigią prekią. Skaititojei „Auszros“, kurie ką žinotu apie szio rasztininko literarišką palikimą bei apie tai, kur suraszai jo su žodinu ira, ira meilingai užpraszomi, nors kokią žinę „Auszros“ redakcijai prisiusti. J. A. W. L.

Žodelis del Prusu Lietuwninku. Dabar jau wisas swietas pripažino, kad lotiniszkosios litaros (skaititines, rasztines, raszmenes) geresnes ir gražesnes ira ir akiu teip negadina. Tik Grikai, kelios slawiszkos gimines (Maskolei, Bulgarai) ir Wokieczei tur apart kitoniszkas teip raszto kaip drukos litaras. Szeip wisos didžiosios swieto gimines wien lotiniszkas litaras wartoja, k. a. Anglikonis (Inglijonai, Englendirai), Prancuzai, Spanijolai, Žuwedai, Norwegei, Ulantiszkei, Wengrai, Lenkai, Czekai, Liatwei, bewaik pustreczio milijono Lietuwiu, Italiszkei, Amerikos gimines irtt. — Szweicarijos wokiszkiejie kantonai iszmete sawo rasztus ir spaudinimus gotiszkoms (wokiszkoms) litaroms ir nuo pradzijs 1883 m. pradėjo wisas knigas ir laikraszcius lotiniszkoms litaroms drukawodint. O ir paczioj Wokietioj ira sudumta pamaželiu gotiszkias isznaikinti; nesa isz sikio negalima to padariti, kadangi daug patrotkos turetu biblijotekos (kniginiczos) ir knigininkai prie inwedimo isz sikio nauju litaru. Tas sudumimas nusidawe jau pirm keliu metu. Ir isz tos priezasties ira pradeta jau wisas mokslingasias knigas lotiniszkoms litaroms iszduoti. Kupczei drukawodina sawo gromatas, apsakimus lotiniszkoms litaroms; ant pusto bewaik wisi formularai (ženklai) naujiejie ira lotiniszkoms litaroms; in swetimą žemę gromatą siųsdamas turi užraszą lotiniszkoms rasztinems padeti. — Musu kaltibe ira, jus n'natbutinai in ligujj lotiniszkąj rasztą

pratinti. Nes tik labai diwinai ir negerai butu, kad jus wieni pasiliktumbit bestowį su gotiszkomsioms skaititinems. Gotiszkasis rasztas labai kampuotas ir wingiuotas budamas didei žmogaus žiurą silpnina arba ir powisam po poros deszimecziu metu pagadina. Kad sawo akis czeditumbit, tai investumbit lotiniszkas litaras in wisas spaustuwes ir jums nebutu reikalinga akinu stiklu. Rasi atsiliepsit, jog sunku ira lotiniszką druką skaititi, kadangi nepriprasta, arba bene sakisit, nemokame ar nepažįstame tokiu žodžiu. Tokiu labai retai tebus, kurie nepažįtu ar nenoretu pažinti mokjtis 24 ne daug kitokiu litaru. Wieną laiszką atsileidus perskaiczius jau antrasis lengwiau eis, o potam inprasisit, kad ir patis džiaugsites. Tik pabandikite. Juk ir musu rankos rasztas ne wokiszkas, bet lotiniszkas ira; taigi kodel turetu druka kitokia buti negu rank-rasztis?

Isz Lietuwos.

Pradžioje gruodžio m. isziunte Prusu Lietuwei peticiją ikj Prusu kultaus ministro (už apszvietimą rupinanczio) v. Gosslerio in Berliną, su mažne 8000 pasirasziusiu prawardžiu isz Klaipedos, Szilokarcziomos, Tilzes, Ragaines, Pilkalnio, Pakalnes bei Labguwos pawietu, praszidami, kad wel isz naujo asztriaus prisakitū daleidimo ir paliepimo pildimą, kad kudikei mokslawietese wieras dalikus prigimtoj, t. e. lietuwiszkaj kalboj gautu mokjtis. Szwiesiausiasis j. m. Prusu karalius buwo iszleidęs paliepimą, kad Lietuwiu kudikiams butu pawelitas wieras mokslas prigimtoj kalboj. Ale esam patirę, kad tas paliepinas tikt menku budu te pildoms ira, nesa kudikei szuiles czese daugiaus lietuwiszką kalbą užmirszt, ne kaip prisimokin, kadangi tamp tankei mokintojei in szuiles wietas siuncziami, kurie wos lietuwiszkai mok. O mes isz szirdies gilibes welidami sawo broliams wisokį pasisekimą praszome dar didžiosios apweizdos, kad suteiktu szitai procei gausingą daga.

Swetur.

Nesenei pabaigoj sausio m. 1883. m. iszejo isz Petropiles manipestas duodas žinę, kad jomilista aukszciausias ciecorius Aleksandras III. bus karunawotas geguzes menesije Makswoje (Muskawoje); tatai pradziugino tasai balsas wisus, teipogi ir Lietuwei tur wiltj, kad szwiesiausias ciecorius per sawo karunawone sugrazis walnastj Lietuviams spaudinti lietuwiszkaš knigas lietuwiszkaš rasztais, kaip buwo wartojama mažne trejeta amžiu.

30 d. sausio m. 1883 m. mire Petropilej kataliku metropolitas arba aukszciausiaiš wirszinjkas wisu kataliku Maskolijoj, Antanas Pialkauskis, 86 metu senis. Metropolitu budams tankei buwo gelbetoju pawargeliu ir siratu, už tat ir rados jisai didžioj paguodoj ir garbej tarp musu žmoniū.

Ž. — L. C.

Gruodžio menesij buwusiojo meto tape Rusijoj triszimtmetine szwente suwienijimo Siberijos su Maskolija praleista.

Adeso (Odessos) kampe esąš badas; ne wien žmones saw maisto stokoja, bet ir galwijams paszaro truksta; arklei, karwes po tris rublius parduodamos.

— Czepat nesenei ir wiens 147 metu senis pasimiręs, palikdamas 115 ir 85 metu senu sunu su daugibe waiku waiku. Iki sawo mirio stiprus buwęs ir nei arelkos nei taboko neliubijęs.

Widurij sausio menesio szj met mire princas Karolas, brolis Wokietijos ciecoriaus ir Prusijos karaliaus Wiliaus I., 82 metu senas.

Gale praejusiojo meto ir pradzioje naujojo meto iszgąstingos nelaimes swiete atsitiko. Wisu pirma ira twanai baisingi pietinioj Wokietijoj minawotini; ipacz tos žemes tape tikros paskandos atlankitos, per kurias Reino upe su sawo mažesniomis upelemis traukia. Wisus bewaik pilimus wanduo paplowe. Didžios dalis daugibes miestu anose paszalese tape iszpustitos ir rasi kur 2500 žmoniū sawo namu ir pastogiu nustoko. Wisame swiete del anu nelaiminguju ira piningu renkama

ir isz Amerikôs wien 600000 markiû arba 300000 rubliu parejo. Dabar girdima, jog tokie pat twanai ir sziaurinej Amerikoj kelis miestus uzplukdiuo, daug pabriku iszpustijo, gelzkelius iszplowe ir didelius tiltus panesze. Iszkada neredu dide ir daug bedos per tai atradus.

— Nesenei nudege mieste Berdiczewo (Ukrainoj) cirkus, kur sakoma apie 400 žmoniû ugnij nuogla smertj rade. Republikoj suwienituju žemiu Amerikos, mieste Milwaukee nuplendejo bais didele gaspada, kur bewaik 100 žmoniû galą gawęs.

AUSZROS I. NUM. INTALPA.

1. B., Priekalba, laksztas 3.
2. A., B. Senowes Lietuwos paminejimas, giesme, l. 8.
3. J. A. W. L., Lietuwiszkoji kalba, giesme, l. 10.
4. J. S. Kuoksztis, Simanas Dankantas, Lietuwos rasztininks, l. 13.
5. Jonas Bassanawiczius, Apie senowes Lietuwos piles, l. 15.
6. Musu knigos, l. 18.
7. Isz Lietuwos, apzwalga, l. 22.
8. Swetur, apzwalga, l. 23.

Rankraszczius del Auszros redakeija Ragainej
priima.

